

Høringsvar fra Sør-Rogaland tingrett til høring NOU 2020:11 Den tredje statsmakt – Domstolene i endring

Vi viser til departementets brev av 13. april i år, der høringsfristen for Sør-Rogaland tingrett er utsatt til 1. juni 2021. Som bedt om i brevet, sendes høringsvaret per epost til postmottak@jd.de.no.

***

Tingrettens høringsvar følger kronologien i NOU 2020:11.

3 Domstolene og forvaltningen (kapittel 7)

Sør-Rogaland tingrett slutter seg til høringsuttalelsen fra Den norske Dommerforening, DnD, på dette punktet.

4 Forvaltningen av domstolene (kapittel 8)

Sør-Rogaland tingrett er enig med kommisjonen i at domstolforvaltningen, både formelt og reelt, i større grad må sikre domstolens uavhengighet i forhold til den utøvende makt. Analysen kommisjonen har gjort av de sentrale forutsetningene for uavhengige domstoler, er god. Som det er beskrevet nedenfor, mener vi at kommisjonen på enkelte punkter kunne ha gått lenger i de konkrete forslagene for å sikre uavhengigheten.

5 Den sentrale administrasjonen av domstolene (kapittel 9)

Sør-Rogaland tingrett slutter seg til anbefalingene fra DnD, se pkt. 5.1 i foreningens høringsvar, om at det bør opprettes et domstolråd for å ta seg av den sentrale administrasjonen av domstolene. Denne løsningen har støtte i internasjonale anbefalinger om uavhengige domstoler og vil, både formelt og reelt, være en viktig faktor for å sikre uavhengige domstoler også i framtiden.

For det tilfelle at ordningen med Domstoladministrasjon videreføres, støtter Sør-Rogaland tingrett kommisjonens forslag om å fjerne regjeringens instruksjonsmyndighet overfor Domstoladministrasjonen, forslaget om å fjerne retten regjeringen har etter domstoloven § 33 a fjerde ledd til å avsette styret i Domstoladministrasjonen, samt forslaget om å utvide antallet medlemmer i styret til Domstoladministrasjonen til elleve medlemmer for å sikre tilstrekkelig bred dommerrepresentasjon i styret.

Sør-Rogaland tingrett støtter videre mindretallet i kommisjonen i synet på at dommermedlemmene i styret bør være i knappes mulig flertall, og at dommermedlemmene bør velges av og blant dommere. På dette punktet tiltrer vi drøftelsen i høringsuttalelsen til DnD.

6 Utnevning av dommere (kapittel 11)

Sør-Rogaland tingrett slutter seg til høringsuttalelsen fra DnD når det gjelder utnevning av dommere.

Når det gjelder innstillingsrådet sammensetning understreker vi betydningen av at domstolleder gis tale- og stemmerett i saker om utnevninger og konstitusjoner ved egen domstol. Domstolleder har oversikt over dommerkollegiet og hvilke kompetansebehov domstolen har. Domstolleder vil dessuten ofte ha kunnskap til kandidatene fra før, i alle fall lokale kandidater. Slik kunnskap en styrke i utnevningssprosessen. Med dagens ordningen, der domstolleder deltar på intervjuene og lager et notat til innstillingsrådet i etterkant, mangler domstolleders stemme i diskusjonen i innstillingsrådet om hvem av kandidatene som etter en samlet og saklig vurdering er beste kvalifisert. Det er etter vårt syn en svakhet.

7 Midlertidige dommere (kapittel 12)

Kommisjonen har etter vårt syn på en overbevisende måte redegjort for og dokumentert den omfattende bruken av midlertidige dommere. Det er nødvendig at det nå gjøres effektive grep for å redusere denne bruken. For oss er det bruken av dommerfullmektiger, konstituerte dommere og problemstillingen rundt domstolledere på åremål det er naturlig å kommentere.

Dommerfullmektigordningen:

Vi finner spørsmålet om dommerfullmektigordningens fremtid som sammensatt, og der både kommisjonens flertall og mindretall peker på vektige moment.

Prinsipielt sett bør dømmende årsverk, med unntak av nødvendige konstitusjoner, i størst mulig grad bør dekkes av fast utnevnte embetsdommere. Denne løsningen gir de beste forutsetningene for uavhengige domstoler, riktige avgjørelser til rett tid og effektiv drift av domstolene.

Dommerfullmektigordningen har noen særlige svakheter, sett i forhold til domstolens samlede saksavvikling. I straffesakene er dommerfullmektigene kompetanse begrenset etter straffeprosessloven § 276 fjerde ledd. I vår domstol har dommerfullmektigene heller ikke saker etter barneloven (med unntak av saker om fastsettelse av farskap), barnevernloven og lov om tvungent psykisk helsevern. De har i liten grad saker om tvister mellom ektefeller og samboere. De har i utgangspunktet heller ikke straffesaker og tvistesaker med hovedforhandling som varer lenger enn tre dager. Dommerfullmektigene har heller ikke rettsmekling. Dette skaper utfordringer, og selv en moderat bruk av dommerfullmektiger griper inn i sammensetningen av porteføljene til embetsdommerne - som må avvike sakene dommerfullmektigene formelt eller reelt er avskåret fra å ta

Dommerfullmektigperioden er i utgangspunktet begrenset til to år med mulighet for å søke om et tredje år. Selv om noen av dommerfullmektigene bli værende i tre år, er det vanlig at de slutter etter omtrent to års praksis. Enkelte slutter også tidligere. Med en slik utskiftingstakt, og klare begrensninger i hvilke arbeidsoppgaver dommerfullmektigene kan settes til, går det etter vårt syn mye tid til opplæring og oppfølging av dommerfullmektigene, målt opp mot den dømmende kraften som dommerfullmektigene tilfører domstolen.

Mindretallet i kommisjonen har foreslått at bortfallet av dommerfullmektiger kompenseres dels med nye fast dommerstillinger og dels ved bruk av utredere. Til dette vil vi bemerke at bruk av utredere av noe omfang er lettere å tenke seg i lagmannsretten enn i tingretten.

Til fordel for ordningen kan vises til at mange opplever dommerfullmektigene som et «friskt pust» inn i organisasjonen. De er ofte unge, arbeidsvillige, innsiktsfulle og gir verdifulle innspill i både diskusjoner, kompetansespørsmål og saksavvikling. Det er også slik at vi erfarer at tiden som dommerfullmektig oppleves verdifull, og mange søker seg tilbake som dommere etter en tid. Ordningen har således en viktig side mot rekruttering.

Vi avstår fra å trekke en konklusjon omkring ordningens bestående eller ei, men påpeker avslutningsvis at dersom ordningen med dommerfullmektiger blir videreført, er vi enige i at ordningen bør strammes betydelig inn, slik det også er foreslått av kommisjonens flertall.

Konstituerte dommere:

Sør-Rogaland tingrett støtter forslaget fra kommisjonen om å begrense adgangen til å konstituere dommere.

Domstolledere på åremål:

Sør-Rogaland tingrett støtter flertallet i kommisjonen som går imot at domstolledere skal tilsettes på åremål, men påpeker også på dette punkt her at det er vektige momenter som også taler for en slik åremålsstilling som mindretallet tar til orde for.

Hensynet til uavhengighetsprinsippet veier etter vår vurdering tyngst. I tillegg kommer det moment at åremål kan få en uheldig konsekvens inn mot rekruttering. Selv i et større nærings- og bosettingsområde som Sandnes/Stavanger vil det være en reell risiko for at det blir begrenset interesse for en slik stilling fra erfarne og godt kvalifiserte dommere, dersom man står uten sikkerhet om å kunne tre tilbake i en dommerstilling etter endt åremålstid.

8 Tilsynsutvalget (kapittel 13)

Sør-Rogaland tingrett er enig med DnD i at det ikke er gode nok grunner for at Justis- og beredskapsdepartementet skal ha rett til å klage dommere inn for tilsynsutvalget.

Etter vårt syn tilsier hensynet til uavhengighet at dommermedlemmene utgjør flertallet i tilsynsutvalget, enten det er i form av faktisk flertall eller dobbeltstemme for lederen av utvalget som da må være en dommer. Denne løsningen er i tråd med europeiske anbefalinger. Betenkelighetene som flertallet i kommisjonen har knyttet til «selvdømme», tror vi er overvurderte.

Spørsmålet om det bør opprettes et klageorgan over Tilsynsutvalgets avgjørelser synes vi er sammensatt og vanskelig. Dersom klager eller innklaget er tilstrekkelig uenige i avgjørelsen fra Tilsynsutvalget, er den eneste løsningen etter dagens system søksmål etter reglene i tvisteloven og med den begrensningen som står i domstolloven § 239 tredje ledd. For dommere som har fått disiplinærreaksjon i Tilsynsutvalget sitter nok et slikt skritt langt inne. Trolig er terskelen lavere for å klage til et uavhengig klageorgan. Dette vil være gunstig rent rettssikkerhetsmessig. På den andre siden vil en ordning med et klageorgan kanskje stimulere til klager fra personer som i dag klager på

en måte som reelt sett er misbruk av ordningen. Vi viser i denne forbindelsen til en konkret klagesak i fjor der en person klaget inn flere titalls dommere fra alle tre instanser.

Dersom det opprettes et klageorgan må også dette sikres tilstrekkelig uavhengighet og være sammensatt med et dommerflertall.

Sør-Rogaland deler synet til DnD om at sekretariatet til Tilsynsutvalget bør være selvstendig og ikke bestå av personer som er ansatt i Domstoladministrasjonen. Vi er også enige i kommisjonens forslag om at domstoloven § 239 tredje ledd bør endres slik det kan skje en full prøving i domstolen.

9 Saksfordeling i domstolene (kapittel 15)

Sør-Rogaland tingrett støtter kommisjonens forslag om å lovregulere at saksfordelingen i domstolen skal være saklig og objektiv. Etter vårt syn vil en slik regulering gir større åpenhet rundt tildelingen og være egnet til å styrke tilliten til domstolens og den enkelte dommerens uavhengighet.

Vi støtter flertallet i kommisjonen, og mener at den beste, og mest realistiske, reguleringen av saksfordelingen likestiller tilfeldighet med særskilt fagkunnskap, kompetanse og erfaring som tildelingskriterier. Det er også viktig, som foreslått av flertallet, at det legges til rette for en rimelig arbeidsfordeling og effektiv bruk av domstolens ressurser. Slik klargjøring vil også være nødvendig for å oppnå kunne etablere moderat grad av spesialisering på enkelte fagfelt.

10 Finansiering av domstolene (kapittel 16) og lønnsfastsettelse for dommere (kapittel 17)

På disse punktene viser Sør-Rogaland tingrett til høringsuttalelsen fra DnD og tiltrer denne.

11 Et helhetlig grunnlovsværn for domstolene (kapittel 18)

På dette punktet viser Sør-Rogaland tingrett til høringsuttalelsen fra DnD og tiltrer denne.

12 Digital transformasjon av domstolene (kapittel 21)

På dette punktet viser Sør-Rogaland tingrett til den grundige høringsuttalelsen fra DnD og tiltrer denne. Deler av Sør-Rogaland tingrett (Jæren tingrett) har, sammen med flere andre, vært prøvedomstol for opptak i retten. Etter vårt syn er tiden overmoden for at det nå stilles krav om at opptak av lyd og bilde fra rettsforhandlinger skal bli obligatorisk i alle domstoler.

13 Bedre tvistesaksbehandling (kapittel 22)

Sør-Rogaland tingrett tiltrer de innledende bemerkningene i høringsuttalelse fra DnD på dette punktet, se avsnitt 16.1.

Som DnD er vi skeptiske til kommisjonens forslag til et nytt fjerde ledd i tvisteloven § 9-4 som skal gi dommeren plikt til å utarbeide en skriftlig sammenfatning av sakens tvistesporsmål under saksforberedelsen.

Det understrekes at skepsisen her er sterk. Fordelene med ordningen fremstår uklare, og i alle tilfeller overvurderte. Det er også slik at forslaget kan synes å ta et utgangspunkt omkring dommernes arbeidsmåte og saksforberedelse som vi ikke kjenner oss igjen i.

En slik plikt vil etter vår oppfatning i liten grad gi en *samlet sett* mer effektiv saksforberedelse eller økt rettsikkerhet. I tillegg pekes på at ordningen muligens vil kunne være mer treffende inn mot saker av en viss størrelse, snarere enn inn mot de mange små og mellomstore tvistesakene vi til enhver tid har til behandling.

Den foreslåtte ordning vil måtte innebære at dommere må sette av tid i kalenderen til arbeid med saken *før* det er klart om saken i det hele tatt skal avgjøres ved hovedforhandling og dom.

Hverken hensynet til proporsjonalitet, prosessøkonomi eller domstolenes samlede effektivitet kan begrunne å flytte bruken av tyngre dommerressurser til et tidspunkt i saksforberedelsen hvor det fortsatt er stor mulighet for at saken vil bli forlikt. Her i Sør-Rogaland tingrett har vi spesialisert rettsmekling, og har over lang tid oppnådd meget gode resultat for det rettssøkende publikum. Like i underkant av 90% av sakene som ble meklet i «gamle» Stavanger tingrett endte i forlik gjennom rettsmekling. Økt bruk av dommerressurser *før* meklingsmøtet – som kommisjonens forslag tilsier – vil derfor hos oss oppleves unødvendig ressurskrevende og ikke formålstjenlig, hverken for partene eller domstolens målsetting om effektiv ressursutnyttelse.

Dommerne bør fortsatt ha stor grad av innflytelse på saksforberedelsen, og selv treffe hensiktsmessige og tilpassede valg i den konkrete saken - og da ut fra varetakelsen av de kryssende hensyn som gjør seg gjeldende mellom rettsikkerhet, effektivitet, proporsjonalitet og prosessøkonomi.

I tillegg påpekes at kommisjonens forslag vil kunne medføre utfordringer omkring habilitet, og at det kan synes lite gjennomtenkt hvordan den vil fungere i f.eks saker med svært høyt konfliktnivå.

Det vil etter vår vurdering være langt mer treffende, og effektivt, å kreve at stevning og tilsvarende har et format og et innhold som i større grad er konsentrert mot å løfte fram det av faktum og jus som partene reelt sett er uenige om. Ansvar for tyngdepunktet i denne del av saksforberedelsen bør derfor fortsatt ligge på partene.

14   Spesialisering (kapittel 23)

Sør-Rogaland tingrett støtter i det vesentlige kommisjonens forslag om moderat spesialisering.

Vi er enige i at det naturlig ligger til domstolleder, med involvering fra dommerne, å fastlegge omfanget av moderat spesialisering i den enkelte domstolen. Omfanget vil nok primært styres av størrelsen på domstolen. Men også andre forhold – for eksempel næringsliv i rettskretsen – kan påvirke graden av spesialisering. I rettskretsen vår er det for eksempel nærliggende med spesialisering på store kommersielle tvister, ofte oljerelaterte, men også skjønn (som konsekvens av tunge innslag av vind- og vannkraftverk m.v). Også spesialisering innen landbruksrelaterte saker og saker som omhandler barn, kan være aktuelt.

Vi er også enige i at utvelgelsen av dommere til spesialiserte rettsområder bør ligge hos sorenskriver/førstelagmann. Også her er det viktig med involvering av dommerne. Som for saksfordeling generelt sett, er vi enige i at utvelgelsen av dommere bør skje etter saklige og objektive kriterier. Dette er egnet til å sikre både uavhengighet og tillit. I tillegg til kriteriene nevnt av kommisjonen bør det legges vekt på reell kompetanse (for eksempel til å forberede og

gjennomføre store oljerelaterte tvister) og interesse og vilje til spesialisering. Vår erfaring er at enkelte dommere i et kollegium er interesserte i og villige til spesialisering, mens andre ønsker seg en mer alminnelige portefølje.

Vi deler også kommisjonens tanker om at den moderate spesialiseringen må være synlig for det rettsøkende publikum, blant annet med tanke på muligheten for å avtale verneing for ulike typer tvister.

Når det gjelder kommisjonens anbefalinger om enkelte saksområder som kan egne seg for spesialisering, er vi enige i at det ikke er hensiktsmessig at det utpekes en domstol som skal være nasjonalt verneing for store kommersielle tvister. I straffesakene bør ikke moderat spesialisering begrenses til det store økonomisakene. Store straffesaker egner seg på generelt grunnlag for en viss spesialisering.

15 Tilkjente saksomkostnader (kapittel 24)

Her slutter vi oss til kommisjonens forslag.

Vi benytter også anledningen avslutningsvis til å uttrykke en generell bekymring for en klar tendens til et økt kostnadsnivå/høye saksomkostninger i sivile saker – og at dette indirekte kan bidra til å svekke borgernes tilgang til domstolene.

Stavanger 31.05.2021

Mariann A. Svensen
Sorenskriver